

Gombolkozás

A kicsiny antikvárium eldugottan állt a tér sarkában. Keskeny Károly még tavaly fedezte fel, mikor egy írással töltött nap után sétálni ment, hogy kiszellőztesse a fejét.

Akkor nem ment be, de megjegyezte a helyet, mert a kirakatban látott egy laterna magicát, s szeretett volna egyszer egy ilyen szerkezetet tüzetesebben megvizsgálni.

Aztán később eszébe jutott, kereste, de nem találta az üzletet sehol, most pedig itt volt előtte, pedig nem is ide indult, és egész másfelé vezetett útja eredetileg.

Belépett, az ajtó halkán csilingelt. Az eladót nem látta valamiért sehol, talán dolgát végezhette. Odalépett az egyik polchoz. Játékok sorakoztak rajta. Babák, kisvasutak, ólomkatonák. Az egyik huszárnak letörött a lába, furán ült így fél lábbal a nyeregben, de egy másikon látszott, hogy soha nem játszottak vele.

Mielőtt kézbe vette volna a bábút, körbekémlelt.

Sehol senki.

Aztán odébb lépett. Gyermek-folyóiratok, a 60-as és 50-es évekből, de volt egy példánya a *Tanuló Ifjúság Lapjának* is 1907-ből. Óvatosan lefújta róla a port, kézbe vette. A lapok felvágatlanok – állapította meg.

Hol bujkáltak ezek, amíg ide nem kerültek? Hol éltek túl? Megvették 1907-ben, a gyerekeknek nem kellett, meghagyták, bízva abban, hogy jön majd a másik gyerek, de az nem jött, lekerült a pincébe, egy dobozba, a bombázást túlélte, pedig a szomszéd gyár leégett, majd valaki behozta ide 1983-ban.

Azóta vár. Azóta vár, és kitartón képvisel valamit. Hirdeti, hogy minden elmúlik, de soha nem maradéktalanul.

Lefújta ujjairól a port, körbenézett, s tenyerét a nadrágjába törölte.

A boltos még mindig nem került elő. Tett pár lépést a félhomályba borult sarokrész felé. Találomra leemelt egy könyvet, s kinyitotta. Benne megsárgult papírdarab.

- Ha bemegyünk kis antikváriumokba - töprengett Keskeny -, leveszünk egy könyvet a polcról, amit tizenöt éve vitt be egy ember, akinek a szekrényében harminc évig állott, kézbe vesszük, és kinyitjuk, lehet, hogy találunk valamit. Ha mást nem, egy blokkot. Kettő forint negyven. 1954.

A múlt sosem tűnik el, csak háttérbe szorul. Lassan, fokozatosan bújik az új dolgok takarásába. De ott marad, és figyel. Padlásokon, szekrények mélyén találunk tárgyakat. És ha kutatunk azon a padláson, nem csak a régi, szüette széket találjuk meg, mert ha nagyon figyelünk, a széken felfedezhetünk egy alakot is. Kissé homályos, itt-ott áttetsző alak. De figyelni kell, összpontosítani. És ha figyelünk, egyszer csak felismerjük. Igen, ott ül a vármegyei tisztviselő. És ha közelebb megyünk, megérintjük, kicsit megkapargatjuk, lefújuk róla a port, az arca egyszer csak megváltozik, s előbukkan alóla egy kuruc katona. És ha kitaratók vagyunk, s óvatosan bánunk az ecsettel, finoman hántunk, szeretettel, a további rétegek alól előbukkan egy kacagány, egy csizma, egy rozsdás gomb, egy sodronying darabkája, s ha kaparjuk, kaparjuk, kaparjuk tovább, legbelül ott ül a honfoglaló.

Keskeny kicsit köhögött a portól, s visszaballagott az üzlet világosabb részébe.

Körbenézett. Még mindig sehol senki. A nap besüt az ablakon, s a párkányra egy tengelic telepedett.

A boltos tán a raktárban lehet? Ebédel?

Ki tudja...

A viszont látásra! - köszönt hangosan, s az egyik könyvbe beletett egy buszjegyet. BKV 1996. Tegnap találta könyvszelektálás közben.

Talán valamikor erre jár egy ember, benéz ide, és megtalálja. Talán eltöpreng rajta, s gondolatai támadnak.

És az jó.

Kilépett az ajtón, és sietett haza, hogy befejezze a megkezdett elbeszélését.

Egy édesanya példás megbüntetése

Kint álmosan szemerkélt az eső, s vékony erecskékben folydogált le a busz ablakán. Bent az üléseken férfiak ültek. Fiatalférfiak, egytől egyig. Komoly arccal, meredten néztek maguk elé, egyenes derékkal ülve s kezük vasalt nadrágyukon.

Vártak.

A busz ellenben még mindig nem indult el.

Otto von Wächter ekkor a többiek felé fordult.

- A múltkor, amikor a könyvtárban ültem, s Hamvas kötetét lapozgattam, arra tettem kísérletet, hogy a társadalmat két nagy alapvető halmazba próbáljam besorolni. Az egyik halmazba helyeztem azokat, akik vallották Hamvas Béla azon gondolatát, hogy az élet arra való, hogy nagy dolgoknak feláldozzuk. A másik halmazba helyeztem azokat, akiket legegyszerűbben szürke, hétköznapi kispolgároknak lehetne nevezni. Nem társadalmi osztály, hanem lélektanilag alapállásuk tekintetében.

Otto von Wächter itt kis szünetet tartott, hogy táskájából előhalássza jegyzeteit, s rosszkedvűen állapította meg, hogy az uzsonnáját otthon felejtette. Hiába turkált a táskában, nem találta sehol. Dühöt érzett édesanyja iránt, amiért az minden reggel pusztán elkészíti uzsonnáját, de nem teszi be a táskájába, csak kint hagyja az asztalon. Ő persze rendre elfelejti ezt, s a harmadik óra tájéka kínzó éhséget érez, főleg, ha aznap zéhát kell írnia. Egyre fokozódó haragot érzett. El is határozta, hogy édesanyját azzal bünteti, hogy az általa felvázolt társadalmi halmazok közül a másodikba, a szürke kispolgárok csoportjába helyezi. Ez kissé lecsillapította dühét.

Épp becsukta a táskáját, s szája szóra nyílt volna, amikor megszólalt a mellette ülő.

- Egyetértek! Ha háború van, ahol hősiességre és kitartásra van szükség, akadnak, kik egyetlen pillanat alatt hőökké válnak, de vannak olyanok is, sokkal többen sajnos, akik úgy gondolják, hogy lakásaik mélyén, a pincék sarkaiban kell megvárni, amíg a történelem vihara kitombolja magát.

- Pontosan! - vágott közbe gyorsan Otto von Wächter. - Így gondolom én is. Teljes mértékben így gondolom. Már épp mondani akartam, csak te megelőztél.

- Ne haragudj, Béla - mentegetőzött a másik, majd egy rosszallóan felvont szemöldök láttán tüstént kijavította magát. - Akarom mondani, Otto von Wächter.

A szemközi ülésen helyet foglaló harmadik fiatalember most torkát köszöri, s kihúzta magát.

- A szürke kispolgár mindig megvárja, hogy a vér lefolyjon a csatornákon, s amikor az utolsó puska lövés is eldörren, amikor az utolsó büszke harcos is holtan rogyott össze, ő előkúszik gyáván, életétért aggódva, s megnézi a lakását, bútorait, csinos feleségét, vajon megvannak-e még, s ha igen, ott folytatja nyomorult, szürke életét, ahol korábban abbahagyta.

Mindhárman bólintottak. Még a tőlük legtávolabb ülő fiatal férfi is - aki eddig nem szólalt meg a beszélgetés folyamán - felemelte fejét, társaira nézett, s bólintott egyet.

Kint eközben elállt az eső. Kisütött a nap. Egy macska sétált át az úton, kényelmesen. Egy fücsomó tövében leült, nyalogatta a hátát, s lustán nézett a semmibe.

Észre sem vette, hogy bentről megvetően nézi egy hős.

Béla - a radikális egyetemi diákság közt ismert nevén Otto von Wächter - eközben további felfedezéseket tett. Dühödten észrevételezte, hogy fekete színű ingének ujján leszakadt az egyik gomb. Haragja tovább nőtt édesanyja felé, aki

annyi fáradságot sem vesz, hogy míg ő a társadalmi osztályok csoportosításával foglalkozik, csendben visszavárja azt. El is határozta, hogy édesanyja számára egy harmadik, külön társadalmi halmazt is megalkot, csak még az elnevezéssel nem volt tisztában.

- Valami jó ütős elnevezést kéne kiötleni - töprengett magában. - Valami kemény, azonnali hatást kiváltó, ámde mégis tudományosan hangzó nevet.

- Indulhatnánk - szólalt meg az egyik közülük. - De hol van a vezető?

- Tényleg? Hol a vezető?

Egy középkorú férfi érkezett ekkor. Kezében bőr kezitáska. Lassan kászálódott fel a busz lépcsőjén, nyögve leült a vezetői ülésbe, s komótosan hátra-szólt.

- Elnézést, uraim, de reggeliztem. A szalonnás rántotta elsőrangú volt. S hozzá az a friss kenyér! Már csak egy sör hiányzik. De hát azt nem lehet...

Senki nem válaszolt.

- Na, igen - szólt az egyik megvetően hosszú percekkel később. - Az ilyen mindig csak a hasára gondol. Ha bombázás volna, ha hadosztályok állnának sorba, ha hullna az égből a fém és az izzó acél, ő gyáván elbújna a föld alá rémültében, s mentené a bőrét. Ezek miatt nem történik változás. Ezek miatt nem haladunk semmit.

A vezető közben megtörölte száját kézfejjével, s megnyomott pár gombot.

- Indulunk, uraim! - szólt a mikrofonba, s az ajtók bezáródtak.

A hősök még csak válaszra sem méltatták.

Látogatás a könyvtárszobában

Másodszorra is kopognom kellett, kicsit hangosabban, mert az elsőt nem hallotta, de most felemelte a fejét.

- Ki az?

- Nem akarok zavarni - szabadkoztam, s betettem magam után az ajtót. - Csak gondoltam, szólok, hogy ön, mint a nemzet nagy...

Intett a kezével, és a szavamba vágott. Hanghordozásában alig palástolt főlény jelent meg.

- Nézze, a nemzet, mint olyan, mesterséges fogalom. A XIX. század...

A mondat többi részét nem értettem, mert valaki bedobta kövel az ablakot, és a hangos csörrenés elvonta a figyelmemet.

Ő hanyagul lepöckölte az íróasztalára esett üvegszilánkokat, és ujjait összefonva hátradőlt a széken.

- Nos?

Erősebben kellett összeszedni a gondolataimat, mert akadályozott az a tény, hogy a bejárati ajtót valakik elkezdték kívülről rugdosni. A tompa puffanások meg a lépcsőház irányából beszűrődő ordítózás miatt nehezebben ment a koncentráció. Így csak ennyit tudtam kinyögni:

- Baj van.

Jóságosan elmosolyodott. Atyaia.

- Ugyan...

Megköszörültem a torkom, s tettem még egy kísérletet:

- Szóval én csak azért bátorítottam zavarni a könyvtárszobában, hogy figyelmeztessenem. Az emberek...

- Mit értünk ember alatt? - jegyezte meg, s járkálni kezdett a szobában. - Gondolt már erre valaha is? Vagy netán ön is úgy képzelem, hogy...

A betört ablakon át egy nehéz tárgy vágódott a ruhásszekrénynek. A robaj megint elvonta a figyelmemet. Mire ismét koncentrálni tudtam, percek teltek el.

- Szeretném figyelmeztetni egy sajnálatos eseményre, amely...

- Arra gondol - vágott ismét a szavamba -, hogy abban a tanulmányban, ami legutóbb jelent meg abban a német lapban, kétségbe vonták azt a tételt, miszerint...

Megint nem hallottam semmit, mert odakint valami felrobbant, és a tetőszerkezet gerendájának egy darabja ráesett az egyik vitrinre.

- Ejnye... - lépett oda, s a fadarabokat idegesen arrébb hajigálta. - A Flaviusok korabeli ritka érmém. Tudta azt barátom, hogy ebből a ritka sestertiusból csak hét darab van Európában?

Közelebb léptem egy kissé.

- Én csak figyelmeztetni akartam arra, hogy...

Az egyik oldalfala váratlanul bedőlt a szobának. A porfelhő eltakarta szinte mindent, csak a fölényes mosoly hasított át a tompa szürkeségen, mint holmi reflektor.

- Ugyan, maga túldramatizálja a helyzetet. Annak az illetőnek az állításait én könnyedén megcáfolom. Ide nézzen! - ütött öklével egy iratcsomóra. - Itt vannak a jegyzeteim, melyek bebizonyítják...

A tető egy része a fejünkre rogyott. A három leszakadt gerenda közül egy előttem zuhant a szőnyegre, kettő az íróasztalra esett, s maga alá temette őt is.

Hirtelen úgy éreztem, túl régóta vagyok már itt. Elvégre nekem dolgom van. Máshol.

- Nos, jó. Én megyek - jelentettem ki, s hátrálni kezdtem.

Ő elterült az íróasztal roncsai alatt, a két lezuhant gerenda keresztben feküdt a lábán és mellén, de a még mozgásképes egyik karjával továbbra is fölényesen legyintgetett.

- Ne izgassa magát amiatt a német lapban megjelent dolgozat miatt! Az a professzor egy kókler. Minden szavát cáfolni tudom. Felesleges pánikot keltenie.

- A vizontlátásra! - mondtam, s kiléptem az ajtó kiszakított helyén. Nyomomban emberek özönlöttek a könyvtárszobába, kezükben ismeretlen rendeltetésű tárgyakat szorongatva.

- Még azt javasolnám - hallottam egyre halkuló hangját, melyet furcsa eredetű zajok kísértek -, hogy nézzen utána a náció mint fogalom kialakulásának. Vélhetően téves képzetek vannak a témakörben.

Többet nem hallottam felőle.

Bár, igazság szerint nem is nagyon kerestem.

De hát elfoglalt ember vagyok, kérem. Nekem is dolgom van az életben.

Plugor Sándor illusztrációja. Sütő András: Csillag a máglyán

